

Mokrović Josip: Razdioba glavnih elemenata zemaljskoga magnetizma u Krajevini Srba, Hrvata i Slovenaca. (Rad Geofizičkog zavoda u Zagrebu. Izdanje Komande vazduhoplovstva, Zagreb 1928, c. 1—32 i 2 karte).

Mokrović Josip: Horizontalni udio anomalnog magnetskog polja u Hrvatskoj i Slavoniji. (Vijesti Geološkog Zavoda u Zagrebu. III, Zagreb, 1929, c. 1—8 i 3 karte).

На државној територији почето је мерење земљомagnetних елемената почетком прошлог века; вршено је у разним временима, у неколико разних крајева, са разним инструментима, а неки од тих резултата штампани су у публикацијама, које је тешко сада набавити. Зато је врло похвално што се Мокровић латно тешког рада да конструише карту изогона, изоклина и хоризонталних изодинама, прерачунавањем свих ових података на епоху 1927.5. У своме раду критички износи историјат досадањих мерења и обрађивања материјала. При крају објашњава којим се начином служио при редукцији свих ранијих података на исту епоху, у циљу да се све инструменталне погрешке могу што боље изравнати, а да неизравнате разлике у вредностима код станица са мерењима у више махова буду што мање при редукцији на ову епоху. Поред тога, у табели су уписана сва места у ко-

јима су мерени земљомagnetни елементи, са одговарајућим вредностима, ознаком аутора и времена мерења.

Као наставак првог чланка, Мокровић у овом чланку утврђује аномалије земљомagnetног поља у хоризонталној равни, тј. код деклинације и хоризонталног интензитета на основу magnetног премеравања у Хрватској и Славонији 1915/16 од А. Куглера, јер је тај материјал најхомогенији и донекле најпотпунији. Због великог удаљења геомагнетних опсерваторија, Мокровић се духовито досетио да за базу узме станицу Велике Бастаје, северисточно од Дарувара, па је употребом Лизнерове методе извршио изравнање два поменута елемента. Помоћу њих је учртао на картама 1 и 2 т.зв. терестриске изогоне и хоризонталне изодинаме, тј. линије које одговарају хомогеном magnetном пољу око земљомagnetне осе, и изометрале или линије које спајају места са једнаким отступањем деклинације и хоризонталног интензитета од одређених нормалних вредности за свако место. На карти 3 приказани су вектори хоризонталног дела anomalног земљомagnetног поља отприлике на простору од Мацеља до Винковаца, као и на две остале карте. У табели су уписане за свако место терестриске и anomalне вредности оба хоризонтална земљомagnetна елемента.

П. В.

АНТРОПОГЕОГРАФИЈА

Стојановић Милутин, инж.: Ново виноградарство, Београд, Штампарија Св. Саве, 1929, с. 1—462 са 140 слика, 14 карата и једном таблицом.

Г. Стојановић, као начелник Министарства пољопривреде, и стручњак за виноградарство, написао је ову књигу у циљу подизања и побољшања виноградарства у нашој земљи потпуно стручно, али толико лаким стилем да је могу разумети и корисно употребити и људи са мање научних квалификација, особито виноградарима, којима је у првом реду намењена. На први би поглед могло изгледати да овај озбиљан рад нема веће важности за географа, али у дру-

гом делу, о подизању винограда, и у другом делу, о сортама европске лозе које се гаје у нашој Крајевини, има пуно интересантних података и за стручне географске кругове.

Писац је са пуно труда и љубави описао виноградарске прилике у држави, а у другом делу књиге особиту је пажњу посветио поднебљу (стр. 136—185), затим избору положаја, земљишта и подлоге за винограде (185—209), где је искористио све нађене податке и врло их пажљиво обрадио. То вреди нарочито за климатске податке, који су потпуно обрађени за виноградарске и опште пољопривредне потребе. Ови ће

користити сваком пољопривреднику, па и географу, ради боље оријентације о климатским приликама у нас. Осим тога, веома је драгоцјен велики број података о топлотним сумама, о годишњој количини кише, и о виноградима у нашим разним крајевима. На крају књиге додата је ампелографска карта Северне и Јужне Србије за 1922 год. и климатска таблица за важнија места у климатским областима Југославије.

П. В.

Ст. Ракочевић: Излаз Србије на Јадранско море. Београд 1929, стр. 1—64.

Писац истиче важност излаза Србије на Јадранско море доказујући то економским, националним и стратегијским потребама. Јадранска пруга треба да веже најбогатије крајеве, Војводину, Шумадију и Косово са сиромашним областима на западу, које би у замену извозиле шуму и стоку. Сем тога, ова би пруга везала најкраћим путем Румунију са Јадранским морем, и преко њега са Италијом и Француском. Писац предвиђа и друге, споредне везе које би имале тек онда велику важност када би се изградила главна јадранска пруга. Ту долази на првом месту пруга долином Босне и Лима која би била крак главне Јадранске железнице.

Овај део књиге мање је оригиналан, јер су сва ова питања већ обрађена у радовима г. Здравка Васковића.

Главни део књиге г. Ракочевића посвећен је трасирању пруге од Косовске Митровице до мора. Постоје две варијанте, једна Дирекције за прављење железница и друга г. Ракочевића. Прва варијанта води од Косовске Митровице преко Метохије на Чакор у долину Лима, и даље преко превоја Мојковца у долину Таре и Мораче; друга иде уз Ибар преко Турјака у долину Лима. Г. Ракочевић налази да је ибарска варијанта кориснија: она је краћа за 35 км. од прве, и свуда пролази кроз насељену област, удаљену од арбанашке границе; прва је много обилазнија и тежа за изградњу. Писац и економски оправдава своју варијанту истичући богатство шума и пашњака у долини Лима.

Нема сумње да је ибарски пут краћи и погоднији за спровођење пруге од

првог, али постоје и национални обзир који треба имати у виду. Метохију, богату житницу треба везати што непосредније са карсном и житом сиромашном Црном Гором која је упућена на њу. Посредња веза Метохије са Црном Гором, коју г. Ракочевић предвиђа преко К. Митровице, не би имала овај значај. Сем тога, долина горњег Лима богата шумама, испашом, воћем и житом остала би без железничке везе.

Из ове се књиге може најбоље видети како не треба само на основу карата радити радове ове врсте. Да је г. Ракочевић пропутовао ове области, имао би стварније схватање и рад би му био потпунији.

Мил. Лутовац

Скарић Владислав: Постанак Сарајева и његов територијални развитак у 15. и 16. вијеку. (Гласник Земаљског Музеја у Босни и Херцеговини, Сарајево 1929, II, стр. 41—56, са планом старог Сарајева).

Писац најпре утврђује место на коме су Турци ударили прве основе своје вароши; то је средњевековна Врхбосна, где је и пре Турака постојало варошко насеље са тргом. На том месту Турци су у 15. и 16. веку изградили важну војничку и политичку базу за даља освајања на северу. Сарајево је крајем 16 века било готово, и није се територијално увећавало све до окупације. После тога настаје нови период у територијалном развоју овог града; овај период писац карактерише са неколико речи.

За локализовање места на коме су Турци ударили темеље нове вароши, писац се служи географским доказима. Неколико улица укршта се на Башчаршији; те су улице у ствари друмови који су долазили у Сарајево са разних страна. На Башчаршији и око ње пре Турака је било село Бродац, и у њему брод на Миљацки. Око Башчаршије и око тога газа, где је 1461/2 подигнут мост, Турци су отпочели изграђивати своју варош. Близу тога моста постојало је, на десној обали Миљацке и пре Турака грађанско насеље, које се 1462 помиње као Стара Варош, а западни његов део као Франачка Чаршија и

Франачка Махала. У тим деловима Сарајева писац види остатке хришћанског града.

Кад су Турци заузели овај крај 1435 године они су то хришћанско насеље наставили даље изграђивати. Ширећи чаршију они су у њу увукли и село Бродац, које је лежало нешто источније од ње. Одмах су прешли на леву обалу Миљацке и ту подигли двор за намесника и прву џамију; на истој су страни почели и чаршију ширити.

Куће за становање Турци су подизали ван чаршије, и то најпре на западној, присојној страни. Хришћани, а и доцније досељени Јевреји, градили су куће око чаршије, ради личне и имовинске безбедности, јер је чаршију чувала стража. Тако се Сарајево ширило дуж поменутих друмова, који су се у њему стицали, до краја 16 века. Тада је настао застој, који је трајао све до окупације.

Широ Солдо

Кустер Ј. Фрања: Главни демографски подаци о Краљевини Србији. — Државна штампарија, Београд, 1928, стр. IV+75.

Рад г. Кустера, по његовом признању, делом је ревизија раније објављене грађе, а делом доноси потпуно нове податке. Ипак, књига претставља новину и врло ће корисно послужити, јер, као што писац истиче у уводу, „ови подаци остаће још за дуго времена важни не само због тога што они сами по себи не застаревају брзо те се треба стално њима враћати, већ нарочито још због тога што се односе на период којим се завршава значајна етапа не само у историјском него и привредном и социјалном животу становништва Краљевине Србије”.

Књига је лако употребљива, јер је писана доста чистим и јасним језиком (поред свега настојања пишчева, ипак му се промичу неке грешке у језику, које срећом не умањују значај рада); прегледна је и није оптерећена непотребним материјалом. Ту су исправљани, колико се је могло, недостаци ранијих пописа, извети сређени и прегледни подаци за многе демографске појаве, који су поређени са подацима из других зе-

маља, те је тако демографска слика Србије пре ратова постала врло рељефном. Поједини одељци претстављају одличне основе за даље детаљније студије на основи статистичких и других података.

Било би врло корисно кад би г. Кустер или ко други израдио сличне прегледе и за остале делове Краљевине Југославије за исто време и у границама које су затечене приликом ослобођења.

Мил. С. Филиповић

Крстић Борђо: Колонизација у Јужној Србији, са картом. Сарајево 1928, с. VII+102.

Отпочета иза Балканског Рата, са прекидом за време Светског Рата, колонизација је интензивно настављена иза уједињења. У почетку је извођена без плана. Њено систематско извођење почиње тек после оснивања Аграрне Дирекције у Скопљу 1920 године, када је утврђено које крајеве треба населити, кога треба населити, и колико ће се каквог земљишта дати једној породици.

Колонија има највише на Косову, и оне су најбоље. После Косова највећа је пажња обрађена Метохији, где се колонизација изводи под много тежим условима. Овде је земљиште много боље и клима знатно повољнија; међутим, овде треба земљиште крчити, извести дренажу подводних крајева, и осигурати наводњавање исушеног земљишта.

На Косову има колониста из свих крајева Краљевине, а у Метохији се колонизују претежно Црногорци. На Косову, у мешовитим колонијама успех је највећи. Овде је асимилација разних група најинтензивнија. Има колонија, у којима нема никакве разлике, ни споља ни изнутра, између кућа једног Црногорца и једног Мачванина или Банаћанина. Међутим, тај начин колонизације наилази на потешкоће, јер обичаји, које доносе Војвођани не годе херцеговачким брђанима. Колоније у Метохији у најлошијем су стању, јер се тамо насељавају колонисти, који су били претежно сточари. Они, бар у почетку препуштени сами себи, нису добри земљорадници. Обрађују само толико земље колико морају. У колонији Црногорци подижу добре куће, у које уло-